

Att lära av andras krig - svenska attachéer i Japan 1908-1911

En undersökning av den svenska krigsmaktens lärdomar och
erfarenhetshantering efter det rysk-japanska kriget 1904-1905

Filip Altervall

C-uppsats, Militärhistoria

Försvvarshögskolan, HT 2022

Handledare: Håkan Jakobsson

1. Inledningskapitel	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Tidigare forskning	4
1.2.1 Lärdomar från det rysk-japanska kriget	4
1.2.2 Militär- och marinattachéer samt erfarenhetshantering	7
1.3 Problemformulering	11
1.4 Syfte	11
1.5 Frågeställningar	12
1.6 Avgränsning	12
2. Teori	13
3. Metod och material	17
3.1 Metod	17
3.2 Material och källkritik	17
4. Undersökning och analys	19
4.1 Strategiska och operativa lärdomar, iakttagelser och bedömningar	19
1909	19
1910	23
4.2 System- och vapentekniska lärdomar, iakttagelser och bedömningar	27
1908	27
1909	28
1911	31
5. Avslutning	32
5.1 Slutsatser och sammanfattning	32
5.2 Vidare forskning	35
6. Källförteckning	36
6.1 Otryckta källor	36
6.2 Tryckta källor	36
6.3 Litteratur	36

Abstract

This study is about mapping out the Swedish General Staff's focus areas for information gathering through the military and naval attaches in Japan between the end of the Russo-Japanese War and the beginning of the First World War. More specifically the years 1908-1911. The study deals with experience management as well as how knowledge was obtained from abroad and what this says about the organisational culture of the Swedish armed forces. The study's purpose is answered through three different questions, one main question and two operationalizing questions. The method used in the study is qualitative text analysis with a hermeneutic approach. The approach aims to find out what the Swedish military attachés intended to study and what they considered important to report home from Japan and what this can tell us about the organisational culture of the Swedish armed forces. This method is thus about interpreting, deciphering, and understanding the received writings, reports, and messages. The theoretical starting point for this study is based on parts of the book *The Culture of Military Organizations*. Two categories of analysis from this theory have been selected: *performance orientation*, which is a measure of the extent to which a military organisation encourages and rewards members to challenge goals, promote innovation, and improve *performance*, and *future orientation*, which is a measure of the extent to which the military organisation engages in future-oriented behaviours such as delaying in order to enjoy the moment, planning and investing in the future. The concept of *orientalism* is also used in order to understand why certain lessons were accepted or rejected. The investigation is based on material taken from the General Staff's Foreign Affairs Department, specifically a volume of correspondence, reports, and messages from the military and naval attachés in Tokyo and Peking 1908-1911. The conclusions drawn in the study are that *orientalism* was an occurring element, but the Swedish attachés despite that enthusiastically took part in war experiences and reported home their learned lessons, observations and assessments. Based on the lessons learned and the two categories of analysis stated above, Sweden's military organisational culture could at the time be considered to contain a relatively high *future orientation* and *performance orientation*.

1. Inledningskapitel

1.1 Bakgrund

Under det rysk-japanska kriget 1904–1905 tillfogade Japan överraskande nog Ryssland ett svidande nederlag. I samband med detta erhöll den japanska krigsmakten växande respekt bland europeiska statsmakter. I Generalstabens Utrikesavdelning finns en volym med inkomna skrivelser, rapporter och meddelanden från militär- och marinattachén i Tokyo och Peking 1908–1911. Dessa rapporter belyser hur man från svenskt håll betraktade Japan och dess krigsmakt vid tiden före första världskriget.

Genom att observera det rysk-japanska kriget kunde lärdomar inför framtiden dras. Även om det är utmanande att försöka se in i framtiden går det att argumentera för att den bästa källan till kunskap om krig bortom en nations egna krig är andras krig. För en armé som hade haft fred i många år rekommenderade den tyska militärteoretikern Carl von Clausewitz att officerare skulle skickas för att observera operationer och lära sig hur krig är i praktiken. Även konflikter mellan mindre mäktiga nationer kan avslöja effekter av ny teknik, nya taktiker eller nya system. Sådana strider kan karaktäriseras som föregångskrig, och ett förbiseende av dessa kan äventyra stormakter som befinner sig i en instabil säkerhetsmiljö. Ändå är det fortfarande en öppen fråga i vilken utsträckning försök att lära sig av andras krig har lett till bättre beredskap. Andras krigs karaktär och undersökningssvårigheter gör det komplext att exakt fånga vad som hände. Undersökningar av konflikter har ofta visat sig vara ett mycket problematiskt företag. Även med korrekta uppgifter råder tvivel om dess relevans. President Theodore Roosevelt varnade den amerikanska arméns stabschef efter det rysk-japanska kriget för att “följa de segrande japanerna eftersom inte alla saker de gjorde är kloka, och några av de kloka saker de gjorde är inte kloka för oss.”¹

Första världskriget bröt ut sommaren 1914 med våld av aldrig tidigare skådad omfattning och dödlighet. Även om de stridande parterna hade förberett sig för krig i flera år, blev de överraskade av att slagfältet snabbt blev ett försvarsdominerat sådant. Anfallande styrkor stod inför utmaningar som starka fältbefästningar och dödlig kulspruteeld. På jakt efter ett sätt att bryta dödläget samlade båda sidor ihop enorma artilleristyrkor. Till sjöss upplevde sjömakterna med sina stora slagskeppsarmador ett oväntat fokus på ubåten och dess hot mot

---

¹ Sterling, Brent L. *Other people's wars: the US military and the challenge of learning from foreign conflicts*. Washington DC, 2021. s.64

handelssjöfarten. Soldater under första världskriget borde inte ha blivit så förvånade eftersom det rysk-japanska kriget innehöll, om än i mindre utvecklad form, många element som också kom att definiera den senare konflikten. Många dödliga strider mellan styrkor av aldrig tidigare skådad storlek där arméerna var starkt beroende av fältartilleri och maskingevär för eldunderstöd är några av de återkommande elementen. De attackerande japanernas överlägsenhet och seger skymde det framväxande försvarsdominerande slagfältet, men bevis fanns tillgängliga för de som var observanta. Däremot stod den marina kampen med två stora flottanslutningar i skarp kontrast till första världskriget eftersom Ryssland och Japan inte använde ubåtar. Trots det hade det rysk-japanska kriget många relevanta lärdomar att hämta.²

Med andra ord är lärandeprocessen under andras krig en komplex process. Först ska potentiella lärdomar observeras, därefter behöver dessa bearbetas och bedömas utifrån framtida relevans för att sedan omsättas praktiskt i en organisation med andra förutsättningar och kulturella faktorer. I denna studie undersöks vad den svenska krigsmakten ansåg vara nödvändig information att inhämta efter det rysk-japanska kriget inför det som blev det första världskriget. I studien undersöks även den svenska synen på Japans krigsmakt och vad allt detta säger om den svenska krigsmaktens organisationskultur. Lärandeprocessen och erfarenhetshandlingarna blir således en naturlig del av den studien behandlar.

1.2 Tidigare forskning

Kapitlet vilket behandlar tidigare forskning delas upp i två delkapitel i syfte att underlätta översikten av det rådande forskningsläget. De två kapitlen är: lärdomar från det rysk-japanska kriget och militär- och marinattachéer samt erfarenhetshandlingar. Denna uppdelning har skett då två tydligt separata, men ändå överlappande delar av litteraturen identifierats.

1.2.1 Lärdomar från det rysk-japanska kriget

Sterling behandlar i sin bok *Other people's wars: the US military and the challenge of learning from foreign conflicts* erfarenhetshandlingar och vilka lärdomar som drogs i fyra djupa fallstudier. Fallstudierna är: Krimkriget 1853–1856, Rysk-Japanska kriget 1904–1905, spanska inbördeskriget 1936–1939 och Yom-Kippur kriget 1973. Studien ämnar alltså undersöka fyra väldigt olika tidsperioder och kontexter men i alla fallen undersöks den amerikanska krigsmaktens erfarenhetshandlingar. Författaren motiverar studien med att större

---

² Sterling, 2021

förståelse för dynamiken i lärandet av andras krig för att undvika återkommande fallgropar och maximera deras användbarhet är nödvändigt. Vidare förklarar han att detta ämne är eftersatt i motsats till den omfattande litteratur vilken behandlar lärdomar från egna krig. Här upplever författaren således att en forskningslucka finns. Sterling menar att tidigare arbeten antingen har bestått av enstaka fallstudier eller undersökningar av flera erfarenheter från ett och samma krig eller en enda era. Författaren poängterar att studier av den karaktären förhindrar upptäckten av återkommande hinder och möjliggörare för framgång i olika perioder och olika sammanhang. För att erhålla en bredare förståelse menar Sterling att det krävs utforskning av erfarenhetshantering under flera försök från en och samma militära organisation under en längre period. Detta för att se likheter och skillnader under tiden den militära organisationen utvecklades institutionellt och efterhand krigets natur utvecklades. Denna typ av undersökning är också syftet med Sterlings bok.³

Författaren genomför en induktiv undersökning i en serie djupgående fallstudier. Han förklarar att arbetet utgår från tre inbördes relaterade litteraturområden som tar upp aspekter av lärande och militär förändring. Det första och mest utvecklade området författarens studie präglas av försöker förstå varför militärer innoverar och varför de initierar betydande reformer som ger förbättrad förmåga i krig. En tankeskola betonar rollen av externa (civila) påtryckningar, ofta i samarbete med enstaka officerare. En annan tankeskola betonar vikten av internt riktad förändring inom den militära organisationen. Det finns en rad olika förklaringar till en sådan internt riktad förändring. Bland annat krigsmaktens position i den styrande processen, konkurrens mellan tjänstemän och dynamik inom den militära organisationen. Det tredje området som tas upp är organisationskulturens roll som en faktor för att främja eller bromsa förändring utifrån dess effekter på insamling, utvärdering, kommunikation och omfamning av ny kunskap. Dessa tre områden får ses som Sterlings teoretiska ramverk för att tolka sina resultat där inget av de tre områdena får förtur utan snarare samverkar och tolkar olika delar av resultatet.⁴

Författaren drar slutsatsen att det inte finns någon enskild väg för framtida krig utan en rad olika potentiella olika sätt att utöva våld kan ske i framtiden. Sterling menar ändå att studiet av andras krig hjälper till att kartlägga detta spektrum och identifiera kraven för effektivitet inom olika områden. På detta sätt kan även extremt erfarna väpnade styrkor, såsom den amerikanska militären under 2000-talet dra nytta av det, särskilt med tanke på att dess stora

---

³ Sterling, 2021

⁴ Ibid

koncentration på upprorsbekämpning, kontraterrorism och flygbombning har väckt frågor kring bristande aktivitet inom andra uppdragsområden. Vidare belyser han det som går att säga om att dra lärdomar av konflikter utifrån de fall som undersöks i boken. Å ena sidan nämner författaren att tekniska utvecklingar, krigföringens växande omfattning och komplexitet parallellt med militärens institutionella tillväxt och specialisering nödvändiggjort en professionalisering av lärandeprocessen vilket effektiviserat den. Å andra sidan nämner han att varken de teknologiska eller institutionella utvecklingarna gjort det möjligt för militära organisationer att undvika feltolkningar av lärdomar vilket minskat vinsterna med att studera andras konflikter och till och med resulterat i vissa kontraproduktiva tillämpningar.⁵

I sin bok *svensk opinion och diplomati under rysk-japanska kriget 1904–1905* behandlar Torsten Burgman svensk diplomati och opinion i förhållande till det Rysk-Japanska kriget under åren 1904–1905. Författaren konstaterar att kriget utspelade sig geografiskt långt ifrån Sverige men att undersökningen visar att kriget trots det följdes med stort intresse från svenskt håll. Slutsatser om såväl Sveriges politiska läge som dess försvarsutformning drogs.⁶

I boken beskriver Burgman hur lärdomar från det Rysk-Japanska kriget ständigt återopades i den försvarsdebatt som väcktes till liv i Sverige under kriget i Ostasien. Burgman menar att de mest uppmärksammade händelserna var sjökriget och belägringen av Port Arthur vilket gjorde att den svenska tillämpningen av lärdomarna främst kom att gälla den svenska flottans förläggning och organisation samt Bodens fästnings utbyggnad. Port Arthurs belägring och fall uppfattades som en varning för att behålla flottans huvudstation i Karlskrona på grund av den geografiska benägenheten att blockeras. Samma händelse skapade också kritik mot planerna på att rusta upp Bodens fästning, vilken inte längre ansågs få samma betydelse för Norrlands försvar som tänkt. Utöver dessa två ämnen skildras även debatten kring torpeders och minors betydelse för kustförsvaret samt diskussionen om man skulle bygga stora eller små krigsfartyg. Unionsupplösningen 1905 ställde nya krav på flottan och händelserna under det rysk-japanska kriget kom att påverka debatten om sjöförsvarets utformning. Många ansåg att torpeder och minor varit avgörande i de japanska framgångarna och hänvisade till dessa händelser i debatten. Även lärdomar från landkriget behandlas i Burgmans bok. Författaren belyser att de stora slagen till lands kommenterades livligt. Bland annat framhölls i statsverkspropositionen 1905 slutsatsen att det rysk-japanska kriget visat att

---

⁵ Sterling, 2021

⁶ Burgman, Torsten. *Svensk opinion och diplomati under rysk-japanska kriget 1904–1905*. Uppsala, 1965

ammunitionsåtgången för snabbskjutande repetergevär varit enorm. Således begärdes ett mycket stort anslag till mobiliseringsammunition.⁷

Slutsatserna i *svensk opinion och diplomati under rysk-japanska kriget 1904–1905* gällande erfarenhetshantering och lärdomar är att både svenska politiker och militärer med stort intresse tog del av krigserfarenheter från det rysk-japanska kriget. Dessa användes i syfte att motivera sina egna ståndpunkter kring det svenska försvarets utformning.⁸

1.2.2 Militär- och marinattachéer samt erfarenhetshantering

Kiran Banerjee och Joseph MacKay menar i deras artikel *Communities of practice, impression management, and great power status: Military observers in the Russo-Japanese War* att studiet av militärattachéer och krigsobservatörer har fått förvånansvärt lite uppmärksamhet i internationella relationer. De ställer sig frågan varför stater byter attachéer och tillåter uniformerad utrikespersonal att samla in underrättelser om deras territorium under deras krig. Förklaringsmodellen, eller den teoretiska utgångspunkten som antas i artikeln är vad författarna kallar ett brett praktisk-teoretiskt synsätt. Fokus är riktat mot individerna som utvecklade militärattachérollen genom att leva den.⁹

Modellen visar hur de förnyade en distinkt militär praxis och etablerade institutionell legitimitet för attachéer. Kritik kan riktas mot att förklaringsmodellen inte förklaras, att den är bred men samtidigt fokuserar på individer säger inte speciellt mycket. Det hade varit intressant att som läsare mer ingående fått ta del av vilka faktorer av militärattachéernas liv som studerats och varför dessa, av författarna anses ha utvecklat militärattachérollen. Valet av att studera militärattachéer under det rysk-japanska kriget motiveras genom att detta var ett tidigt historiskt skede i spridandet och professionaliseringen av militärattachéyrket där observatörer representerade flera europeiska stater, på båda sidor av konflikten. Vidare förklaras att det rysk-japanska kriget och utgången av detta innebar Japans inträde i det eurocentriska stormaktssystemet. I denna kontext menar författarna att attachéer hade en dubbel effekt. Å ena sidan menar de att en professionell attachégemenskap där lokal innovation av observatörer i samband med kriget etablerade sig. Kriget som en strukturellt destabiliserande händelse möjliggjorde skapandet av en ny institutionell roll som annars

---

⁷ Burgman, 1965

⁸ Ibid

⁹ Banerjee, Kiran; MacKay, Joseph. *Communities of practice, impression management, and great power status: Military observers in the Russo-Japanese War*. European Journal of International Security, Vol. 5, Iss. 3. Cambridge, 2020

skulle ha varit omöjlig. Å andra sidan använde japanerna attachéerna på plats som vittnen, genom attachéernas observationer av Japans stormaktsprestationer började västerländska regeringar se Japan med andra ögon. Vidare sätter författarna studien i ett större sammanhang genom att belysa att deras argument har implikationer för att förstå både militärattachésystemet och praktiska gemenskaper i stort.¹⁰

På ett sätt gav alltså Japans seger i det rysk-japanska kriget en entrébiljett till det eurocentriska internationella systemet genom att de militära observatörerna på plats rapporterade till de europeiska metropoler som kontrollerade den informella tillgången till stormaktssystemet. Även om det är svårt att vara säker på deras fulla effekt menar författarna att det verkar som att dessa rapporter sannolikt varit inblandade i omvandlingen av europeiska attityder till det kejsarliga Japan. Japans genomarbetade behandling av sina europeiska gäster verkar ha varit inriktad på att åstadkomma dessa förändringar.¹¹ Relaterat till denna uppsats är artikeln intressant då den både förklarar militärattachégemenskapen i stort och hur Japan drog nytta av militärattachéer i syfte att nå ett erkännande inom det eurocentriska internationella systemet.

Fredrik Erikssons uppsats: *Att bedöma framtiden: Svenska militärattachéer i östersjöområdet 1920–1939* syfte är att kartlägga vilka ramar de svenska militärattachéernas bedömningar avseende militär utveckling och framväxten av potentiella hot följde under mellankrigstiden. De attachéer som undersöks är de som var stationerade i Riga, Helsingfors och Warszawa. Undersökningen genomför Eriksson genom att studera de svenska militärattachéernas bakgrund, utbildning och karriär. Dessa komponenter ser författaren som grunden för hur attachéerna uppfattade och bedömde sin omvärld. Uppsatsen diskuterar även huruvida tjänst som attaché var en karriärväg eller ett sidospår. Frågeställningarna som följer syftet är: Vilka var militärattachéerna i regionen? Vilken social och militär bakgrund hade de? Vilken utbildning hade attachéerna för att bättre kunna bedöma sin omvärld? Hur såg deras karriärer ut? Eriksson har avgränsat sin undersökning till mellankrigstiden (1920–1939) och valt de 16 militärattachéer som tjänstgjorde i Riga, Helsingfors och Warszawa under denna tidsperiod. Han motiverar sin avgränsning genom att peka på den svenska utrikesrepresentationens starka utveckling dels genom att antalet stater i närområdet blev fler efter världskriget då de multietniska imperierna föll. Dels att Sverige också hade ett allt starkare behov av att vara representerat i omvärlden, inte minst av ekonomiska skäl. Det är inte helt klart hur detta

---

¹⁰ Banerjee & MacKay, 2020

¹¹ Ibid

ekonomiska resonemang motiverar att studera just militärattachéer. Istället hade studiet av militärattachéer under denna period och område kunnat motiveras med viljan att dra lärdomar efter första världskriget, att det var viktigt i syfte att ha någon form av omvärldsbevakning i sitt direkta närområde eller att Sveriges militärattachéers underrättelseverksamhet professionaliserades i denna tid och i Östersjöområdet.¹²

För att besvara sina, i inledningen ställda frågor, presenterar Eriksson sina resultat under de empiriska kapitlen: ålder, social bakgrund och karriärvägar. I kapitlet social bakgrund konstaterar författaren att de sexton attachéer som omfattas av studien är ganska typiska för den svenska officerskåren under mellankrigstiden. De flesta hade blivit officerare omkring sekelskiftet och var en del av den omställningsprocess som krigsmakten befann sig i. Ett mönster kunde alltså urskiljas. Det som saknas i texten är exempel på bedömningar vilka gjordes av militärattachéerna och faktiskt kan agera exempel för hur deras sociala bakgrund, utbildning och karriär påverkade dessa bedömningar, han drar trots allt slutsatsen att dessa faktorer var viktiga. Slutsatsen i uppsatsen är att det fanns ett definitivt system för utbildningen av underrättelseofficerare och det var ur denna krets som attachéerna hämtades. Studien av karriärvägarna menar Eriksson tydligt visar på att attachéerna i stort sett hade samma utbildning, bakgrund och synsätt. Undersökningen besvarar de ställda frågorna och den övergripande frågeställningen men det hade varit intressant att analysera fler kategorier som påverkade militärattachéernas bedömningar och också hur dessa bedömningar i realiteten faktiskt präglades av deras sociala bakgrund, utbildning och karriär.¹³ Artikeln lämpar sig väl i syfte att mer ingående förstå vad som påverkade militärattachéernas bedömningar och hur dessa gjordes. Även en känsla för militärattachéernas roll och tidsandan erhålls genom denna artikel.

Gunnar Åselius undersökning *Militärattachéerna i St. Petersburg: En undersökning av det svenska underrättelseväsendets professionalisering 1885–1917* undersöker just det svenska underrättelseväsendets professionalisering 1885–1917 där han fokuserar på militärattachéerna i St Petersburg. Undersökningen behandlar vilka förändringar inom underrättelseväsendet det ökade militära kunskapsbehovet fick på grund av industrialiseringen av Europa och USA under 1800-talet. Vidare i undersökningen studeras tendenser till professionalisering och specialisering bland de svenska militärattachéerna i Ryssland åren 1885–1917.

---

¹² Eriksson, Fredrik, ”Att bedöma framtiden – svenska militärattachéer i Östersjöområdet 1920–1939”, Personhistorisk tidskrift Nr 2 2012

¹³ Ibid

Organisatoriskt och personellt blev verksamheten allt mer specialiserad. Författaren kommer även fram till att informationsproduktionen under perioden delar tendensen till tilltagande specialisering. Åselius undersökning befäster att det är omkring slutet av 1800-talet och början av 1900-talet som underrättelseväsendet börjar att professionaliseras.¹⁴ Detta är relevant för min egen uppsats då den valda tidsperioden är en omvälvande tid för militärattachéer och underrättelseväsendet i stort vilket gör att studien sätts in i ett större perspektiv.

Erik Norberg och Klaus-Richard Böhme går i verket *Stormvarning: Sverige inför andra världskriget* igenom några av de svenska militärattachéernas rapportering inför andra världskriget. I Böhmes artikel framgår att beskickningschefernas främsta uppgift var att sammanställa kvartalsrapporter, rapportera särskilda händelser samt bedöma den framtida utvecklingen. Dessa rapporter skickades sedan vidare till utrikesministern. Rapporternas innehåll behandlade mer specifikt rent fackmilitära uppgifter och bedömningar. Även allmänpolitiska bedömningar vilka skickades till försvarsstabens underrättelseavdelning förekom. Norberg försöker i sitt kapitel ge en föreställning om den svenska försvarsstabens möjligheter till att tidigt bedöma det militärpolitiska läget. Även han menar att militärattachéernas rapporter till övervägande del behandlade tekniska nyheter eller militär organisation. Vidare förklarar han att rapporterna med hänsyn till det politiskt spända omvärldsläget också innefattade bedömningar av det politiska läget. Således verkar militärattachérapporterna i huvudsak vara ämnade att rapportera kring den militärtekniska och organisatoriska delen av de militära förmågorna. I andra hand verkar rapporterna syfta till att rapportera kring det politiska läget i de länderna attachéerna utsänts till.¹⁵ Denna studie ger en inblick i vad som kommer att hända med militärattachés roll efter vidare professionalisering och specialisering och ger en utgångspunkt för att se likheter och skillnader med militärattachés roll och synsätt under det rysk-japanska kriget.

Såväl forskningsläget kring lärdomar från det rysk-japanska kriget och kring militär- och marinattachéer får anses vara gott. En rad olika forskare har studerat kriget och attachéerna ur en hel del olika perspektiv, synvinklar och med olika teoretiska utgångspunkter som förklaringsmodeller. Det finns dock mycket den tidigare forskningen inte har undersökt som således finns kvar att utforska. Där kommer denna uppsats in i bilden. Att genom de svenska

---

¹⁴ Åselius, Gunnar: "Militärattachéerna i St. Petersburg: En undersökning av det svenska underrättelseväsendets professionalisering 1885–1917" i *Militärhistorisk tidskrift*. Stockholm: Militärhistoriska avdelningen, Kungl. Militärhögskolan 1990

¹⁵ Böhme Klaus-Richard, Norberg Erik. *Stormvarning: Sverige inför andra världskriget*

attachéernas lärdomar, iakttagelser och bedömningar dels, försöka utröna vad de ansåg viktigt att rapportera hem, och dels, vad dessa lärdomar, iakttagelser och bedömningar kan säga om den svenska militära organisationskulturen.

1.3 Problemformulering

Av den tidigare forskningen går det att utläsa att en av de mest distinkta forskningsluckorna handlar om det rysk-japanska kriget ur ett svenskt perspektiv. I Burgmans bok *svensk opinion och diplomati under rysk-japanska kriget 1904–1905* behandlar författaren svensk diplomati och opinion i förhållande till det Rysk-Japanska kriget under åren 1904–1905. Han konstaterar att både svenska politiker och militärer med stort intresse tog del av krigserfarenheter från det rysk-japanska kriget. Dessa användes i syfte att motivera sina egna ståndpunkter kring det svenska försvarets utformning. Detta verk är egentligen det enda författaren tagit del av vilket behandlar det rysk-japanska kriget ur ett svenskt perspektiv. Att undersöka svenska lärdomar, iakttagelser och bedömningar är således intressant av flera olika anledningar. Det fanns såväl i Sverige som internationellt ett stort engagemang och intresse för det rysk-japanska kriget i Sverige. Studien är även intressant ur ett ytterligare perspektiv, nämligen att försöka se vad de svenska attachéernas lärdomar, iakttagelser och bedömningar kan säga om den svenska krigsmaktens militära organisationskultur. Detta är saker vilka inte undersökts förut och kan bidra till djupare förståelse för den svenska krigsmakten tiden efter det rysk-japanska kriget och innan det första världskriget. Därmed är det vetenskapligt intressant att undersöka vilka lärdomar och iakttagelser den svenska armén drog från det rysk-japanska kriget och vad dessa kan säga om den svenska krigsmakten som militär organisation.

1.4 Syfte

Denna studie handlar om att kartlägga den svenska generalstabens fokusområden för informationsinhämtning genom militär- och marinattachéerna i Japan mellan det rysk-japanska krigets slut och första världskrigets början. Mer specifikt åren 1908–1911. Studien behandlar såväl erfarenhetshantering som hur kunskaper inhämtades från utlandet.

Detta kopplas sedan ihop med vad erfarenhetshandlingen och kunskapsinhämtningen som skedde under denna period säger om den svenska krigsmaktens organisationskultur utifrån delar av Peter Mansoor och Williamson Murrays bok *The Culture of Military Organizations*.

1.5 Frågeställningar

För att besvara syftet har tre frågeställningar formulerats. Den första är den övergripande till lika huvudsakliga frågeställningen och lyder:

- Vad låg i fokus för den svenska generalstaben att studera hos Japans militära förmågor under åren 1908–1911?

De två följande frågeställningarna är av operationaliserande karaktär och ämnar att bryta ner den huvudsakliga frågeställningen i mindre beståndsdelar. Dels i syfte att underlätta undersökningen, dels i syfte att tydliggöra resultaten. De operationaliserande frågorna är:

- Vilka lärdomar, iakttagelser och bedömningar gjorde de svenska militär- och marinattachéerna i sina rapporter rörande Japans militära förmågor efter det rysk-japanska kriget och hur beskrev de dessa?
- Vad säger dessa lärdomar, iakttagelser och bedömningar om den svenska krigsmaktens organisationskultur?

1.6 Avgränsning

Avgränsningen har gjorts såväl geografiskt som tidsmässigt. Den geografiska avgränsningen är Japan. Materialet (skrivelserna, rapporterna och meddelandena) författades strax efter det rysk-japanska kriget i Japan, varför Japan blir den naturliga geografiska avgränsningen för undersökningen. Den tidsmässiga avgränsningen är åren 1908–1911. Denna avgränsning har gjorts på grund av det faktum att militär- och marinattachérapporterna som finns tillgängliga på Krigsarkivet är från dessa år. Den undersökta tidsperioden är intressant då dessa år är strax efter det rysk-japanska kriget och strax innan det första världskriget bröt ut. Av den anledningen är det intressant att undersöka vad Sverige ansåg vara viktiga lärdomar från det rysk-japanska kriget inför det första världskriget och vilka bedömningar som gjordes kring Japans militära förmågor samt vad detta kan säga om den svenska krigsmaktens organisationskultur.

2. Teori

Den teoretiska utgångspunkten för denna uppsats bygger på delar av Peter Mansoor och Williamson Murrays bok *The Culture of Military Organizations*. I boken konstaterar författarna att kultur har ett enormt inflytande på militära organisationer och institutioner och deras framgång eller misslyckande i krig. De definierar organisationskultur som de antaganden, idéer, normer och föreställningar, uttryckta eller reflekterade i symboler, ritualer, myter och praktiker, som formar hur en organisation fungerar och anpassar sig till yttre stimuli och som ger mening åt dess medlemmar. Vidare menar författarna att kultur framförallt har två stora effekter på organisationer, för det första skapar det en organisationsidentitet, för det andra etablerar kultur diverse förväntningar på hur medlemmar av organisationer kommer att agera i givna situationer.¹⁶

I boken presenteras utvecklingen av det så kallade GLOBE projektet. Projektet syftade till att hitta underliggande aspekter i organisationer vilka formar grunden för en organisations antaganden, idéer, normer och föreställningar. Projektet ledde fram till att nio olika dimensioner togs fram, dessa är: *Performance Orientation, Future Orientation, Assertiveness, Institutional Collectivism, In-Group Collectivism, Power Distance, Humane Orientation, Uncertainty Avoidance, Gender Egalitarianism*. De olika dimensionerna kan ses som analyskategorier. De två kategorier som kommer användas i denna uppsats är *performance orientation* och *future orientation* varför de övriga dimensionerna inte vidare diskuteras. Anledningen till valet av dessa två dimensioner är att de två är de som av de nio främst berör lärodomar och erfarenhetshantering, de ämnen som i denna studie undersöks.

Performance orientation är ett mått på utsträckningen en militär organisation uppmuntrar och belönar medlemmar för att utmana målsättningar, främjar innovationer, och förbättrar prestationer. Organisationer med hög *performance orientation* sätter stort värde i utbildning, lärande och initiativtagande. De är bekväma med att kommunicera explicit och direkt. Organisationer med låg *performance orientation* värdesätter istället sociala relationer, lojalitet, och tradition. De är bekväma med passivitet och subtil, indirekt kommunikation. *Future orientation* är ett mått på i vilken utsträckning en militär organisation engagerar sig i framtidsorienterade beteenden såsom att fördröja att njuta i stunden, planera och investera i

---

¹⁶ Mansoor, Peter R. & Murray, Williamson (red.). *The Culture of Military Organizations*. Cambridge, 2019. s.1–2

framtiden. Måttet baseras på i vilken utsträckning organisationsmedlemmar tror att deras nuvarande handlingar kommer att påverka framtiden.

Organisationer med en kultur av mycket *future orientation* har ett strategiskt perspektiv och tenderar att vara anpassningsbara och flexibla. Organisationer med låg *future orientation* fokuserar mer på omedelbar överlevnad och kortsiktiga prestationer. De kan vara tveksamma till att utforska nya metoder eftersom implementering av nya idéer kan vara störande för nuvarande prestanda.¹⁷ Översatt på denna studie innebär ovanstående att en organisation med såväl hög *performance orientation* som hög *future orientation* torde vara mer benägna att dra lärdomar från andras konflikter än en organisation med låg *performance orientation* och låg *future orientation*.

De två dimensionerna som kommer användas i denna studie kan förklaras ytterligare genom två exemplifierande fall. Låg *performance orientation* exemplifieras genom Stalins stora utrensning i Röda Armén på 1930-talet. Tusentals av Röda Arméns mest erfarna officerare förföljdes och lojalitet till Stalin ersatte militär innovation och initiativtagande. Röda Armén blev således en organisation med låg *performance orientation*. Det andra exemplet berör en organisation med hög *future orientation*. Detta exemplifieras genom *Reichswehr*¹⁸ efter första världskriget. Trots stränga restriktioner införda genom Versaillesfördraget (till exempel att armén begränsades till 100 000 soldater) omorganiserade de förutseende nog armén till en kompetent, professionell styrka som i framtiden skulle kunna expandera. Deras framtida vision om krigföring ledde till utvecklingen av doktrin, taktik, organisation och träning, därigenom lades grunden för Wehrmachts segrar 1939–1940.¹⁹

The Culture of Military Organizations innehåller sexton olika fallstudier där organisationskulturen inom arméer, flottor och flygvapen studeras. De två utvalda dimensionerna, *performance orientation* och *future orientation*, skall bidra med kunskap till hur resultaten av denna studie kan tolkas utifrån den militära organisationens kultur. Detta genomförs genom att försöka utröna hur de två ovan nämnda dimensionerna syns hos de svenska militär- och marinattachéerna som var stationerade i Japan åren 1908–1911.

Det finns två uppenbara problem med teorin. För det första bygger teorin på underliggande aspekter i organisationer vilka formar grunden för en organisations antaganden, idéer, normer

---

¹⁷ Mansoor & Williamson, 2019, s.21

¹⁸ Riksvärnet, den tyska försvarsmakten, blev år 1935 *Wehrmacht*

¹⁹ Mansoor & Williamson, 2019, s.22

och föreställningar, med andra ord kultur. Kultur är ett omtvistat begrepp som definieras väldigt olika av olika personer. Definitionen av kultur går att ifrågasätta och således råder inte konsensus kring vad begreppet exakt innefattar. Delar man inte synen på vad kultur är med akademikerna bakom teorin är teorin således obrukbar. Detta problem gäller dock de flesta begrepp och teorier och anses inte vara ett hinder för användandet av teorin i denna uppsats. För det andra är teorin inte primärt skapad för att analysera militära organisationer. Militära organisationer innehåller oftast element som inte återfinns i andra organisationer, exempelvis extrem hierarki. Teorin har dock använts tidigare i syfte att analysera just militära organisationer med lyckat resultat vilket gör att det går att argumentera för att teorin är applicerbar även på dessa. Således också i denna uppsats.

Ett ytterligare begrepp vilket förekommer på återkommande ställen i texten är *orientalism*. Alexander M Nordlunds definierar i sin artikel *A War of Others: British War Correspondents, Orientalist Discourse, and the Russo-Japanese War, 1904–1905* begreppet *orientalism* som “de andra”; objekt, platser eller kulturer, oavsett interna eller externa, som är exotiska och främmande och som i sin tur intellektuellt strider mot en önskan om att “en själv” ska söka positiv inspiration från “de andra”. Begreppet syftar i denna uppsats till att i vissa fall försöka ge en kulturell förklaring till varför observatörer antingen accepterat eller avfärdat särskilda lärdomar från den undersökta tidsperioden. Dessutom bidrar begreppet till att förstå underliggande orsaker till varför den japanska krigsmakten betraktades som den gjorde.

Nordlund inleder sin artikel med att belysa att Europa och USA såg utbrottet av det rysk-japanska kriget 1904 som ett viktigt ögonblick i historien. Detta förklaras med att många nationer skickade presskorrespondenter och militärobservatörer till Ostasien för att dra lärdomar från kriget, mycket tack vare det faktum att kriget för första gången sedan det Fransk-tyska kriget 1870–1871 involverade två moderna arméer. Nordlund menar vidare att *orientalismens* inflytande, särskilt bland brittiska krigskorrespondenter, hindrade målet att dra relevanta lärdomar. Korrespondenterna och observatörerna förmedlade i sina efterkrigsberättelser en känsla av att Japan, Ryssland och själva kriget var så pass främmande till deras natur att de kulturella och militära lektioner som drogs inte var förenliga med brittiska behov.

Nordlund gör i sin artikel en genomgång av viss tidigare forskning med relevans för ämnet. Han nämner verket *Orientalism* från 1978 där författaren Edward Said hävdar att *orientalism* är den västerländska stilen för att dominera, omstrukturera och ha auktoritet över Orienten

vad gäller den akademiska och politiska diskursen. Vidare förklaras att *orientalismen* i huvudsak syftar till att rättfärdiga och förstärka den europeiska imperialismen eftersom den placerade Väst i en självpåtagen hegemonisk position över Orienten. Nordlund lyfter kritik mot denna definition genom att förklara att detta blir problematiskt med tvetydiga fall som exempelvis Japan, eftersom det visat sig att partnerskapet mellan orientalistiska studier och imperialistisk militärmakt helt enkelt inte hållt. Dessutom menar Nordlund att Saids *orientalism* missar delen av imperiebyggandet som en intern process. Nordlund själv definierar *orientalism* som “de andra”; objekt, platser eller kulturer, oavsett interna eller externa, som är exotiska och främmande och som i sin tur intellektuellt strider mot en önskan om att “en själv” ska söka positiv inspiration från “de andra”.

Slutsatsen vilken dras i artikeln är att brittiska krigskorrespondenter å ena sidan berömde Japans samhälleliga förmåga att utkämpa ett krig och blivit en makt på sitt eget sätt, å andra sidan kände de av en sorts avlägsenhet från krigets förhållanden och båda de krigförande parterna. I grund och botten såg de brittiska krigskorrespondenterna det rysk-japanska kriget som ett krig mellan “de andra”. De uppfattade både japanerna och ryssarna som kulturellt, intellektuellt och till och med biologiskt annorlunda. Miljön kriget ägde rum i resulterade i ett krig med förhållanden många briter inte kunde identifiera sig med vilket i sin tur gjorde att lärdomar missades. När missade lärdomar analyseras från det rysk-japanska kriget, menar Nordlund alltså att beaktning måste tas till de kulturella uppfattningar som fanns hos briter, helt enkelt om de valde att se likheter eller olikheter. Detta eftersom de olika kulturella uppfattningarna påverkade observatörernas slutsatser. Nordlund poängterar att detta inte betyder att europeiska observatörer i helhet ignorerade militära lärdomar från det rysk-japanska kriget utan att de drog flera lärdomar från kriget vilka handlade om allt från offensiva operationer, tekniska detaljer rörande artilleri- och infanteritaktik, till tron på att psykologiska- framför materiella element hade större betydelse i krigföring. Nordlund menar helt enkelt att det genom briterens syn på det rysk-japanska kriget som ett krig mellan “de andra” uppstod en slags intellektuell konflikt. Den intellektuella konflikten hämmade erfarenhetshanteringen då såväl kulturella som materiella aspekter av kriget inte fullt ut ansågs vara applicerbara på den brittiska krigsmakten.

3. Metod och material

3.1 Metod

Metoden som kommer brukas i denna uppsats är en kvalitativ textanalys med ett hermeneutiskt angreppssätt. Hermeneutiken innebär läran om läsning och tolkning och innebär att begripa och förstå vad en text säger i relation till den fråga som ställs. Detta kan i sin tur skapa subjektiva tolkningar och förståelse av ett fenomen men genom att tydliggöra hur insamling av data skett, hur denna har bearbetats samt genom att ge insyn i hur analysen gjorts ökar reliabiliteten i uppsatsen.²⁰ Helt enkelt ämnar detta angreppssätt ta reda på vad de svenska militärattachéerna hade för avsikt att studera och vad de ansåg vara viktigt att rapportera hem från Japan. Denna metod handlar således om att tolka, tyda och förstå de inkomna skrivelserna, rapporterna och meddelandena. Med andra ord, både läsa raderna och det som står mellan dessa.

Just tolkningen är denna metods främsta svaghet. Källmaterial kan i regel tolkas på olika sätt vilket också innebär att analysen kan bli påverkad av såväl författarens samtid och förförståelse som viljan att få källmaterialet att besvara de ställda frågorna. För att lösa detta problem måste författaren vara transparent genom hela arbetet och förklara hur den har gått tillväga, varför den gjort det och hur detta kan påverka resultat och analys.²¹ Det krävs alltså en medvetenhet för att skapa trovärdighet. Men det svåra med att överkomma partiskhet och tolkning ska inte överdrivas. Kvalitativ textanalys med ett hermeneutiskt angreppssätt är en väldigt etablerad metod och ligger bakom mycket forskning. Så länge transparensen finns närvarande finns inga uppenbara problem med att använda denna metod. För att kunna besvara frågeställningarna, dra slutsatser och tolka resultatet utifrån det teoretiska ramverk som valts går det att argumentera för att denna metod är den bäst lämpade.

3.2 Material och källkritik

Materialet vilket används i denna uppsats är hämtat ur Generalstabens Utrikesavdelning där det finns en volym med inkomna skrivelser, rapporter och meddelanden från militär- och marinattachén i Tokyo och Peking 1908–1911.²² Vad det gäller de inkomna skrivelserna, rapporterna och meddelandenas innehåll är de olika till sin karaktär. Vissa är detaljrika och faktatäta och tar upp en rad olika ämnen inom det som studeras medan andra är mer

---

²⁰ Gustavsson, Martin & Svanström, Yvonne (red.). *Metod - Guide för historiska studier*. Lund, 2018. s.69-71

²¹ Ibid

²² Krigsarkivet, Generalstabens utrikesavdelningen, E I ae volym 1, Japan, Inkomna skrivelser, rapporter och meddelanden från militärattachén i Tokio

övergripande och tar upp större mönster och bedömningar. De flesta dokumenten är lättöverskådliga och enkla att läsa, detta då de generellt har ett tydligt mönster och en tydlig struktur. Andra dokument är handskrivna vilket försvårar saker och ting. Att vissa dokument är handskrivna gör att det föreligger en viss risk för fel i inhämtningen av detaljer i informationen. Den övergripande förståelsen av dokumenten påverkas dock inte av att de är handskrivna.

Rapporterna uppfyller väl det källkritiska kriteriet tid i och med att de författades i direkt samband, eller åtminstone i nära anslutning till det som studerats. Källmaterialet är oberoende och bygger oftast på egna observationer och handlingar marin- och militärattachéerna själva fått ta del av. Ibland förekommer dock dokument de svenska attachéerna fått ta del av genom andra nationer, till exempel från Frankrike och Storbritannien. Detta påverkar dock inte källkritiken negativt då det rör sig om dokument vilka innehåller öppen information såsom reglementen. Således fanns ingen anledning för dessa vänligt sinnade nationer att manipulera informationen i dessa dokument. En källkritisk fördel källmaterialet innehar är att det vid tiden för författandet var hemligstämplat. Det skapar stor trovärdighet hos materialet eftersom det innebär att officerarna inte behövt begränsa sig i rapporterna. Hemligstämplingen innebär att ingen risk för att utomstående skulle ta del av materialet förelåg. Således kunde de skriva ut allt de såg, observerade och bedömde, oavsett vad det var i sina rapporter. Vad som däremot kan diskuteras är situationen i samspelet mellan attachéerna och generalstaben. Frågan hur fria attachéernas rapportering var går att ställa sig. I vissa fall går det att argumentera för att de förmodligen rapporterade saker som generalstaben ville höra, och inte enbart vad de själva uppmärksammade. Detta kan dock utnyttjas i syfte att se vad den svenska generalstaben var intresserad av och vilka förutfattade meningar de hade kring vilka lärdomar som skulle dras.

I empirin hänvisar noterna till enskilda dokument vilka alla tillhör serien: Krigsarkivet, Generalstaben utrikesavdelningen, E I ae volym 1, Japan, Inkomna skrivelser, rapporter och meddelanden från militärattachén i Tokyo. Detta görs i syfte att undvika alltför långa noter för att i sin tur förenkla läsningen av uppsatsen.

4. Undersökning och analys

Undersökningen disponeras och delas upp i tre kapitel. Två av kapitlen är kategoriserade efter typ av lärdom, iakttagelse eller bedömning. Detta då det i materialet går att urskilja framförallt två typer av lärdomar, breda och mer specifika. Dessa redogörs för i kronologisk ordning i syfte att kunna följa utvecklingar och tankebanor över tid. Det tredje och sista kapitlet behandlar övergripande missade lärdomar, iakttagelser och bedömningar. I syfte att underlätta läsandet av undersökningen har delkapitlen även delats upp efter året lärdomen, iakttagelsen eller bedömningen tas upp.

Under slutet av 1800-talet och början på 1900-talet skedde stora förändringar inom underrättelseväsendet. Nationer fick på grund av industrialiseringen av Europa och USA under 1800-talet ett ökat militärt kunskapsbehov. Både organisatoriskt och personellt blev verksamheten allt mer specialiserad och även informationsproduktionen under perioden blev mer specialiserad. Med andra ord professionaliserades underrättelseväsendet.²³ Militärattachéerna stod i centrum av denna professionalisering. Militärattachéerna i Japan stod dessutom inför en ytterligare utmaning, att analysera hur en icke-europeisk makt vunnit ett krig över en europeisk stormakt, ett vid tiden otänkbart scenario för många västerlänningar. Nedan följer en redogörelse för hur detta gick till.

4.1 Strategiska och operativa lärdomar, iakttagelser och bedömningar

Lärdomarna, iakttagelserna och bedömningarna vilka behandlas under detta kapitel är av strategisk och operativ karaktär. Kapitlet handlar således om ett brett spektra lärdomar, till exempel behandlas japansk doktrin, de japanska truppernas status, det moderna krigets ökade resurser och japanska stormaktsambitioner.

1909

1910 inkom en rapport över de japanska kejsarmanövrerna 1909. Detta var en årligt återkommande övning där det år 1909 deltog omkring 71 000 soldater, med non-kombattanter inräknat deltog omkring 100 000 man. Den ursprungliga planen var att övningen skulle varit ännu större men på grund av ekonomiska skäl fick tre artilleribrigader, en brigad tungt artilleri samt en del tekniska trupper dras in. Övningen ansågs vara den mest betydande som någonsin företagits i Japan. Det framgår inte varför övningen ansågs vara så betydelsefull

---

²³ Åselius, 1990

men det går att argumentera för att en av anledningarna var det stora antalet internationella militär- och marinattachéer som studerade övningarna. Detta innebar således en chans för Japan att återigen projicera sina stormaktsambitioner. I rapporten beskriver marinattachén att han fått ganska blandade intryck men att det japanska infanteriet såg väl exacerade ut, något långsamma men härdiga, energiska och drivande. Vidare menar han att det tydligt syntes att den ledande tanken hos instruktören under hela övningen var att hålla igång linjen framåt, med alla medel och till varje pris, för att slutligen kulminera i en inrusning mot fienden med bajonett. Även trupper ur defensiven kastade sig slutligen fram i anfallsstötter med bajonetten. Attachén skriver att det nya infanteriexcercisesreglementet innehöll stark betoning på offensiven vilket ligger i linje med dokumentet "The Outline of The Japanese Military Organisation", vilket senare kommer presenteras.²⁴

Beskrivningen av det japanska infanteriet som långsamma men härdiga tyder på ett visst mått av orientalism. På basis av synen på den japanska krigsmakten som "de andra" beskrivs de här som just "de andra". De japanska soldaterna förminskas genom detta citat vilket förmodligen beror på kulturella skillnader mellan de svenska militärattachéerna och de japanska soldaterna och inte objektiv prestationsförmåga.

Vidare rapporterade marinattachén att de japanska truppernas marschförmåga onekligen förbättrats, mycket på grund av det faktum att den japanska militära organisationen insett betydelsen av snabbhet i förflyttningarna. Attachén fortsätter med att förklara att det efter regnperioden i de sista veckorna i juli varje år inträffar en utomordentlig hetta, vilken detta år uppgavs ha nått 60 °C på vissa ställen. Hettan oaktad, eller kanske just på grund av den i syfte att testa truppernas prestationsförmåga inleddes vid en rad regementen intill 60 kilometer forcerade marscher med full packning. Vägarnas usla skick direkt efter regnperioden bör ihågkommas. Marscherna inleddes i allmänhet kompanivis och innan marschen inleddes stegrades soldaternas ambition genom fosterländska anföranden och meddelanden att segern skulle tillfalla det kompani som framkom fulltaligt på kortast tid. I flera fall saknades anstalter för omhändertagande av skadade och överansträngda soldater. Detta ledde till en stor mängd soldater som skadades, blev sjuka eller rentav dog. Marinattachén förklarar detta genom att skriva: "Att hufvudorsaken till det inträffade är att söka i den japanske officerens allmänna brist på omdöme, torde väl vara otvifvelaktigt." Detta citat tyder på ett visst mått av det Nordlund i sin artikel kallar *orientalism*. Citatet kan ses i kontexten av den

---

²⁴ Marinattachén i Tokyo & Peking. Rapport N:o 7: Rapport öfver japanska kejsarmanövrerna 1909. 1909. s.1, s.58

västerländska stilen för att dominera, omstrukturera och ha auktoritet över Orienten vad gäller den akademiska och politiska diskursen. Med andra ord handlar uttalandet förmodligen mer om att händelserna för marinattachén var väldigt kulturellt avlägsna, eftersom han inte förstod handlingarna avfärdade han de istället. Initierandet av marscher under den extrema hettan väckte även reaktioner i japanska tidningar. Ett par av dessa klandrade skarpt befälens bristande omdöme samt propagerade för att befälen skulle bestraffas. I ett uttalande från krigsministeriet avfärdades dock denna kritik genom att argumentera för att liknande händelser är oundvikliga eftersom armén alltid skall vara beredd att genomföra sin uppgift.²⁵

Utöver detta framgår det i dokumentet hur samtliga främmande officerare erhöll "ypperlig inkvartering". Varje morgon avgick från attachéernas hotell ett specialtåg vilket tog dem till en lämplig debarkeringsort där hästar mötte upp. På tåget utdelades skriftliga order och stridsrapporter på japanska, vilka följande dag kom i fransk översättning. Under och i samband med manövrernas slut gavs totalt tre officiella banketter. De japanska officerare marinattachén främst kom i kontakt med beskrivs i hans rapport alla som högst tillmötesgående.²⁶

Detta stödjer Banerjee och MacKays argument att japanerna använde de främmande attachéerna på plats som vittnen. Genom attachéernas observationer av Japans stormaktsprestationer började västerländska regeringar se Japan med andra ögon. Attachéerna gjorde sig således användbara för japanerna genom att västerländska regeringar fick ta del av dokumentationen från övningar även en tid efter den oväntade segern mot Ryssland. Genom attachéerna insåg alltså västerländska regeringar Japans förmåga som stormakt. Japanska myndigheter ansträngde sig för att säkerställa att observatörer skickade hem positiva berättelser om dem. Resultaten i attachéernas rapporter är tydliga, japanerna rapporterade uppvisa större slagfältseffektivitet och beskrevs som överlägsna värddar och därmed bättre deltagare i institutionen för utbyte av attachéer. På ett sätt kan denna öppna värd-strategi ses som Japans entrébiljett till det eurocentriska internationella systemet. Detta genom att de militära observatörerna på plats rapporterade till de europeiska metropoler som kontrollerade den informella tillgången till stormaktssystemet. Även om det är svårt att vara säker på deras fulla effekt var detta sannolikt en faktor i omvandlingen av europeiska attityder till det kejsarliga Japan.

---

²⁵ Marinattachén i Tokyo & Peking. Rapport N:o 7: Rapport öfver japanska kejsarmanövrerna 1909. 1909. s.58-59

²⁶ Ibid, s.2-3

1909 inkom även en rapport från marinattachén i Tokyo och Peking. Rapporten heter "The Outline of The Japanese Military Organisation" och är vad det verkar en brittisk översättning på ett viktigt Japanskt dokument av doktrinell och organisatorisk karaktär. I rapporten görs en rad grundantaganden vilka i förlängningen beskriver Japans syn på krigföring och hur deras militära organisation är uppbyggd utefter den synen. Av rapporten framgår det att det väsentliga kravet i krigsoperationer var att vinna seger genom aktiv och snabb mobilisering av trupper. För att säkerställa aktivitet och snabbhet i mobiliseringen av trupper var en militär anordning lämplig för ändamålets fullgörande tvungen att etableras. Detta ställde krav på saker som: upprättandet av olika militära myndigheters organisation, formering av trupper, utbildning och träning av soldater samt att ha en adekvat metod för att utse officerare. Detta var den japanska militära organisationen och dess grundantaganden enligt de själva.²⁷

I dokumentet beskrivs hur Japans militära organisation under medeltiden genomgick omfattande förändringar efter Tung-systemet i Kina. Detta innebar att generalsgrader och andra arméofficerares grader etablerades, tillsammans med myndigheter som Hyo-Bu och Ei-fu (krigsavdelningen). Ungdomar i hela landet delades in i tre grupper, varav en grupp var värnpliktiga. Strukturen var att fem soldater utgjorde en Go; två Go, en Kwa; Fem kwa, en Tai; två Tai, en Ryo; och tio Ryo, en Dan. Alla dessa enheter hade sina egna befälhavare. I varje fälttåg utsågs överbefälhavare och en andre befälhavare. Alla trupper i fronten ställdes under överbefälhavarens befäl, till vilken ett svärd gavs av kejsaren som en symbol varigenom han bemyndigades att på egen hand disponera alla officerare och män som visade olydnad. I slutet av kampanjen återlämnades svärdet till kejsaren och därmed hade hovet fortfarande den militära makten i sin besittning. När klanerna GunGen och Hei tog över ansvaret för militära operationer började dock hovets maktfullkomlighet skaka, och den militära organisation som grundades av de kejsarliga förfäderna kom att försummas. Som en följd av saker och tings oordnade tillstånd blev soldaternas makt starkare och starkare. Feodalismen nådde sin fulla tillväxt under Tokugawa-familjens regim, och alla daimyo (japanska länsförlorare) försvarade sina respektive territorier genom olika former av militära organisationer - ingen enhetlighet kunde urskiljas i Japans militära organisation på den tiden. I början av den regeringstid som pågick under 1908 utfärdade kejsaren order angående hans personliga rätt till att inneha befäl i fälttåg. Detta för att återfå den militära makt som soldater under lång tid tillskansat sig själva. Efter att ha rådfrågat olika militära organisationer i

---

²⁷ Marinattachén i Tokyo & Peking. The outline of the Japanese military organisation, ("Gun-Set Tei-Yo."), (January 1907). Rapport N:o 1, Bilaga N.o 5. 1909.

Europa fastställdes olika system rörande armén och flottan. Bland annat instiftades en värnpliktslagstiftning, vilket gjorde att all "underklass" i riket blev ansvariga för militärtjänstgöringen. Förbättringar genomfördes för att hålla jämna steg med europeiska maktens utveckling av nationell styrka. Att all detta hade fungerat ansåg Japan var bestämt bevisat genom kriget med Ryssland där imperiet vann seger genom aktiv och snabb anställning av trupper.²⁸

Dokumentet ger en inblick i Japans militära organisations historia och utveckling. Rapportens viktigaste del får anses vara synen på att aktiv och snabb mobilisering av trupper är det väsentliga kravet i krigsoperationer för att segra. Detta var en integrerad del av den japanska militära organisationen och fungerade som doktrin. Att alla utvecklingar och förändringar som tas upp i dokumentet anses bevisas genom segern i det rysk-japanska kriget säger en hel del om hur den japanska självbilden blåstes upp efter segern. Mellan raderna går det att ana en slags girighet kring japanernas vilja att smida medan järnet var varmt, under knappt två år växte stormaktsambitionerna avsevärt.

1910

1911 inkom en uppföljande rapport angående den japanska härens organisation och tillstånd författad 1910. I denna berörs de förändringar och den fortgående utveckling som skett sedan 1909. Marinattachén i Tokyo och Peking skrev i rapporten att det vid tiden var den japanska regeringens avsikt att i enlighet med deras uppgjorda plan utveckla den japanska hären till en aktiv styrka om 25 divisioner. Motsvarande antal reservdivisioner skulle också utvecklas och organiseras senare under en mobilisering. Det svåra finansiella läget i förening med nödvändigheten att uppehålla Japans kredit i Europa tvingade regeringen att redan hösten 1908 göra betydande reduktioner i budgeten. Således senarelades de uppgjorda programmen för både armén och flottan från 1913–14 till 1919–20. Krigsministerns strävan att under 1909–10 erhålla nya anslag i syfte att påskynda utvecklingen av armén lyckades inte. Detta av det skäl att hela den japanska nationen menade att flottan till varje pris och utan hänsyn till landets ekonomiska bärkraft skyndsamt skulle uppbringas till den styrka att landets nyvunna stormaktsställning vid varje eventualitet skulle kunna hävdas. Under antagandet att Japan genomfört organisationen om 25 divisioner till år 1920 skulle de enligt ungefärliga beräkningar förfoga över:

---

²⁸ Marinattachén i Tokyo & Peking. The outline of the Japanese military organisation, ("Gun-Set Tei-Yo."), (January 1907). Rapport N:o 1, Bilaga N:o 5. 1909. s.1

Aktiva hären, under vapen:	210 000 man
Aktiva hären, hemförlovade:	85 000 man
“Yobi” - aktiva härens reserv:	355 000 man
“Kobi” - reservarmén:	750 000 man
“Hoju” - ersättningsreserven:	1 200 000 man
“Dai-ichi-Kokumin” - landstormens ²⁹ 1:a uppbåd	150 000 man
“Dai-ni-Kokumin” - landstormens 2:a uppbåd	4 500 000 man
Summa:	7 250 000 man

Av detta går det att utläsa att den japanska hären, om utvecklingen skulle genomföras till år 1920, skulle vara ungefär 1 000 000 fler än vad de var vid 1909 års slut. Då var de ungefär 6 260 000 man.³⁰

²⁹ Äldre åldersklasser i en värnpliktsarmé, avsedda att ingå i folkuppbåd eller territorialförsvar.

³⁰ Marinattachén i Tokyo & Peking. Japanska härens tillstånd, den 15:e september 1910, Rapport N:o 16, Bilaga N:o 1. 1910. Denna källa avser även de två tabellerna på s.24 och 25.

Sett till utbildningsförhållanden skulle den japanska härens numerär sett ut ungefär såhär:

Fullt utbildade	Delvis utbildade	Ej utbildade
Aktiva hären, under vapen: 210 000 man	“Hoju” - ersättningsreserven: 300 000 man	“Hoju” - ersättningsreserven: 900 000 man
Aktiva hären, hemförlovade: 85 000 man	“Dai-ichi-Kokumin” - landstormens 1:a uppbåd: 70 000 man	“Dai-ni-Kokumin” - landstormens 2:a uppbåd: 4 500 000 man
“Yobi” - aktiva härens reserv: 355 000 man	-	-
“Kobi” - reservarmén: 750 000 man	-	-
“Dai-ichi-Kokumin” - landstormens 1:a uppbåd: 80 000 man	-	-
Summa: 1 480 000 man	Summa: 370 000 man	Summa: 5 400 000 man

Antalet delvis utbildade i landstormens 1:a uppbåd (70 000 man) är ringa, detta beror på att de här ingående årsklasserna 1904 och 1905 praktiskt taget saknas då de deltog som ersättningstrupper i det rysk-japanska kriget. Det som återstod av dem räknades till reservarmén. Slutsatsen vilken dras i rapporten är att manskapsnumerären vid 1909 års slut, såväl tillgången på utbildad personal som tillgången på rekryter för framtida förstärkning var fullt tillräcklig.³¹

Ur tabellerna går flera saker att utläsa. Brent L. Sterling nämner att ingen bred lärdom betonades mer efter det rysk-japanska kriget än att det moderna kriget krävde enorma resurser. Det första stora slaget vid Liaoyang i augusti 1904 involverade nästan 300 000 soldater, sex månader senare utkämpade dubbelt så många slaget vid Mukden. Utöver det stora antalet trupper illustrerade den åttio mil långa fronten vid Mukden det moderna slagfältets enorma storlek. Som ett resultat av detta fortsatte tiden då striderna utkämpades att öka. Slaget vid Liaoyang utkämpades under fem dagar, slaget vid Shaho under åtta dagar till slaget vid Mukden som utkämpades under nästan tjugo dagar. Detta utmattade personal och förbrukade enorma mängder materiel.³²

Beslutet att kraftigt öka sin personal visar på att denna lärdom också ansågs vara en av de viktigaste i japanska kretsar. Att den svenska generalstaben valde att studera denna utveckling, kanske mest ingående av alla studieämnen visar också på att de drog den lärdomen. Ovanstående ger alltså indikationen av att både den svenska och den japanska krigsmakten var militära organisationer med hög *future orientation*. Tabellerna är också intressanta ur den aspekt att de förstärker den svenska synen på Japan som en makt med stormaktsambitioner. En makt som rådfrågade och ville mäta sig med de europeiska stormakterna.

1911 inkom även ett kortare meddelande där det framgår att varje vapenför korean i och med annekteringen enligt japansk lag skulle underkastats den japanska värnpliktens bestämmelser. Tillämpandet av dessa bestämmelser mötte dock så stora hinder att det japanska styret beslutade att skjuta upp tillämpningen med tio år. Någon koreansk armé existerade vid tillfället för beslutet inte och att kommendera koreanska värnpliktiga till tjänstgöring hos japanerna skulle på grund av språkskiljaktigheter ha varit oerhört svårt att genomföra. Anledningen till att beslutet sköts upp tio år var att japanerna antog att såväl kunskapen om

---

³¹ Marinattachén i Tokyo & Peking. Japanska härens tillstånd, den 15:e september 1910, Rapport N:o 16, Bilaga N:o 1. 1910. s.13

³² Sterling, 2021, s.65

det japanska språket bland koreanerna som antalet japaner bosatta i Korea skulle ha tilltagit i en grad vilken möjliggjort inkallandet av alla vapenföra män i landet. Tillsvidare tjänstgjorde 45 koreanska officerare från generallöjtnants grad nedåt vid japanska trupper stationerade i Korea. Genom lärdomen vilken behandlas ovan, att inget betonades mer efter det rysk-japanska kriget än att det moderna kriget krävde enorma resurser, ville Japan införliva sina stormaktsambitioner genom att knyta till sig mer personal. Detta operationaliserades genom annekteringen av Korea där tanken på sikt var att alla vapenföra män skulle slussas in i det japanska värnpliktssystemet.³³

4.2 System- och vapentekniska lärdomar, iakttagelser och bedömningar

I detta kapitel behandlas mer detaljerade och inte lika svepande lärdomar, iakttagelser och bedömningar som i föregående kapitel. Punkterna vilka följer under detta kapitel är främst inriktade mot vapenteknik men även iakttagelser kring andra system såsom sjukvård och kommunikation förekommer.

1908

Det första dokumentet i materialet, kronologiskt sett, är från 1908 och innehåller diverse meddelanden angående Japan. Dessa meddelanden är främst inriktade på lärdomar, iakttagelser och bedömningar kring vapenteknik men även lärdomar av annan karaktär förekommer. Kapten C. Gernandt inleder meddelandet till Major. C.A. Toll med att skriva om den nya fältkanonen. Han konstaterar att hela fältartilleriet vid tiden var beväpnat med nya fältkanonen m/05, vilken han beskriver som en Krupp-pjäs snarlik den svenska. Kapten Gernandt påtalar dock att japanerna inte var helt nöjda med denna typ utan genomförde tester av en inhemskt konstruerad variant. Planen var att ombeväpna hela fältartilleriet, möjligen till 1912 men i varje fall senast 1917.³⁴

Vidare följer en redogörelse av Bergsartilleriets materiel. Där förklarar Kapten Gernandt att dessa fortfarande var försedda med den inhemskt konstruerade gamla kanonen m/98. Gernandt menar dock att en ny bergskanon under stort hemlighetsmakeri anskaffats men inte lämnats ut till trupperna ännu. Han förväntade sig att den nya kanonen skulle komma ut på förband innan slutet av 1908. Angående konstruktionen säger Gernandt att det i stort sett är

---

³³ G.O. Wallenbergs brev till Ministern för Utrikes ärenden. Generalstabens utrikesavdelning, 1911.

³⁴ Kapten C. Gernandts brev till Major C.A. Toll. Generalstabens utrikesavdelning, 1908.

en förminskad kopia av fältkanonen med modifikationer gjorda utefter Bergsartilleriets behov. Var han fått dessa uppgifter ifrån framgår inte.³⁵

Det tredje och sista meddelandet rör det tunga artilleriet. Angående detta framgår det att japanerna besitter en Ariska-pjäs (10,5 cm) vilket är en lång kanon som japanerna tycktes vara mycket tillfredsställda med. Vid tiden för meddelandet uppgav Kapten Gernandt att ytterligare 200 av denna modell höll på att förfärdigas, troligen avsedda för kustbefästningarna. Han nämner även att han fått reda på att japanerna hos firman Creuzot i Frankrike inköpt 40 stycken 10,5 cm haubitsar för arméns räkning, vilka ska levereras innan 1908 års slut. Dessutom antas en ny likadan leverans efterföljas inom den närmsta tiden. Dessutom skriver Kapten Gernandt att det under juli månad anlände 80 stycken 12- och 15 cm haubitsar från samma firma.³⁶

Ur de tre meddelandena från Kapten Gernandt 1908 går det att utläsa en beskrivning från svenskt håll av en krigsmakt som satsar hårt. Japan vill fortsätta bygga på den genomslagskraft deras seger över den europeiska stormakten Ryssland under det rysk-japanska kriget hade. De ville införliva sina stormaktsambitioner, och en del av detta är stora investeringar i krigsmakten. Många av investeringarna som görs av Japan går att analysera och tolka utifrån både kategorin *performance orientation* och *future orientation*. Detta då investeringarna ofta var relativt kortsiktiga. Det tyder i sin tur på en vilja att snabbt bygga upp en krigsmakt som skulle stå sig mot de främsta internationella stormakterna.

1909

Rapporten över de japanska kejsarmanövrerna 1909 behandlar även system- och vapentekniska lärdomar, iakttagelser och bedömningar. Till att börja med skriver marinattachén att maskingevärens ofantliga betydelse vid försvarande operationer knappt kan överskattas. Detta uttalande kompletteras med en bilaga vilken redogör för den japanska Hotchkiss-modellen som den framträder efter tillämpningen av det rysk-japanska krigets erfarenheter. Detta är all uppmärksamhet maskingevärens betydelse får i rapporten över de japanska kejsarmanövrerna 1909 vilket förefaller paradoxalt. Å ena sidan konstaterar man dess ofantliga betydelse, å andra sidan ägnas inte mer än ett stycke åt att förklara detta mer ingående.³⁷

---

³⁵ Kapten C. Gernandts brev till Major C.A. Toll. Generalstabens utrikesavdelning, 1908.

³⁶ Ibid

³⁷ Marinattachén i Tokyo & Peking. Rapport öfver japanska kejsarmanövrerna 1909, Rapport N:o 7. 1909. s.60

Det går att argumentera för att en förklaring till detta kan vara det faktum att maskingevärens betydelse för framtiden redan var så etablerad inom den svenska militära organisationen att mer uppmärksamhet inte ansågs behöva läggas på ämnet.

Vad det gäller kavalleriet ansåg marinattachén att dessa är på samma nivå som under kriget och att de i regel gör ett nedslående intryck. Hästarna beskrivs som motståndskraftiga och sega men saknade all form och ans. De var ofta lömska och opålitliga vilket beskrivs som en naturlig följd av japanernas fullständiga oförståelse och dåliga behandling av djur i allmänhet. Det positiva som lyfts fram kring kavalleriet i rapporten är att de japanska hästarna med stor säkerhet tar sig fram i svår terräng trots dålig utfodring och behandling. Vidare skriver attachén att kavalleribrigaderna första manöverdagen upptäckte och anföll varandra men att de därefter var som fastnaglade vid infanteriet och nöjde sig oftast med att förlänga eller förstärka deras flyglar. Huruvida detta berodde på brist på förtroende från arméledningen eller i brist på framåtanda hos de egna befälhavarna var svårt att avgöra. En främmande militärattaché sade sig känna igen kavalleriets beteende från det rysk-japanska kriget då de tillbringade sin tid med att barrikadera sig i byarna och ständigt oroade sig för att överraskas av fientliga kavallerienheter under sina förflyttningar.³⁸

Att japanerna beskrevs ha fullständig oförståelse för djurskötsel kan tolkas med begreppet orientalism. Förmodligen innebar denna iakttagelse att japanerna hade ett annat sätt att hantera sina djur än det svenskarna var vana vid. Alltså hade japanerna troligen inte en fullständig oförståelse för djurhållning, utan sannolikt bara helt andra metoder än de svenskarna var vana vid.

Attachén fortsätter med en genomgång av artilleriet där han beskriver den då nya fältpjäsen M/38 Meji som en kopia av den tyska fältkanonen. Denna hade införts över hela fältartilleriet och beskrevs som fullt jämförbar med den bästa europeiska materielen som fanns. Pjäsen medgav användning för både direkt och indirekt eld utefter de taktiska och topografiska förhållandena. Attachén noterade också att han under övningen ständigt såg artilleriet exponerat och blottat utan att det var nödvändigt. Detta förklarade han genom att hänvisa till två olika faktorer. Dels att de japanska fältartilleristerna, med den nya snabbskjutande materielen till hands, ansåg att den tillkomna skölden lämnade tillräckligt skydd mot granateld. Samt att gemene artillerist ansåg sannolikheten för direkta granatträffar på 3000 meters avstånd var liten. Dels att det förelåg en rent psykologisk grund då den moderna

---

³⁸ Marinattachén i Tokyo & Peking. Rapport öfver japanska kejsarmanövrerna 1909, Rapport N:o 7. 1909. s.61

materielen användes med föråldrade metoder. Attachén menar dock vidare att felet kanske berodde mer på infanteriet. Under det rysk-japanska kriget var artilleriets förluster förhållandevis små i jämförelse med infanteriets. Infanteriet kritiserade då artilleriet för att ha tagit ställningar på alltför långa avstånd. Att alltför stor vikt lades på artilleriets skydd gjorde att infanteriet ansåg att de var till för lite hjälp. Attachén höll inte med i kritiken utan ansåg att infanteriet hade för lite kunskap om artilleriet genom att konstatera att ett batteri med förstört anspann var värdelöst. Dessa förhållanden menade han också förklarade den offensiva överdriften i artilleriets taktik då det följde infanteriet i dess framryckningar till avstånd under 1000 meter.³⁹

Denna förklaringsfaktor går dock att diskutera med tanke på den tidigare presenterade japanska doktrinen, där det tydligt framgår hur starkt offensiven betonades. Att japanerna på denna nivå hade så mycket påverkansmöjligheter verkar inte lika sannolikt som att deras rörelser var mer doktrinellt styrda.

Attachén gick därefter igenom sjukvård och telefonavdelningar. Beträffande hälsotillståndet skrev attachén att de japanska trupperna såväl under som efter manövrerna var i gott skick. Efter eget omdöme hade respektive divisionschef rätt att bland underlydande truppförband bilda särskilda sjukvårdsavdelningar. Dessa syftade i första hand till att omhänderta sjuka och överansträngda. Denna anordning, som inte hade något gemensamt med hälsovårdens mobiliserade formationer, borde ha föranletts av att sommar och hetta inföll i samband med manövrerna. Gällande telefonavdelningarna skriver attachén att de fanns vid samtliga divisioner och bestod av ingenjörssoldater och särskilt uttagna trupp-telefonister. Detta kommunikationsmedel anlätades i stor utsträckning.⁴⁰

Nödvändigheten med telefonanslutningar beskrivs även av Sterling. Framförallt betonade observatörer att den utbredda användningen av telefoner förbättrade operationer på så sätt att telefonen möjliggjorde effektiv kommunikation mellan allt mer spridda enheter. Han förklarar att telefonens användbarhet bland annat visade sig genom det förenklade sambandet mellan artillerichefer och koordineringen av eld och rörelse. Observatörerna noterade att japanerna upprätthöll telefonanslutningar i fält mellan divisioner och brigader och ofta ner till bataljonshögkvarteret. Bakom frontlinjerna säkerställde telefonerna snabba växlingar med olika depåer och administrativa platser. Det tydliga värdet av sådana kommunikationer

---

³⁹ Marinattachén i Tokyo & Peking. Rapport öfver japanska kejsarmanövrerna 1909, Rapport N:o 7. 1909. s.62

⁴⁰ Ibid, s.64

föranledde ökad rysk användning i slutet av 1904. En oro före kriget över telefonlinjers sårbarhet för sabotage visade sig vara oförtjänt.⁴¹

1911

Vidare inkom 1911 två olika rapporter: "The Revised Field Artillery Drill Regulations, Provisional. For The Japanese Army" samt "The Japanese Infantry Machine Gun Drill Regulation."⁴² Dessa två rapporter verkar båda vara brittiska översättningar på japanska övningsreglementen. Det intressanta i detta är inte nödvändigtvis vad som står i dessa utan det faktum att just dessa två valts ut för att skickas hem. Det tyder på att den svenska krigsmakten ansåg dessa två ämnen intressanta.

Båda dessa iakttagelser ligger i linje med det både Sterling och Hamilton behandlar i sina böcker. Hamilton beskriver det rysk-japanska kriget som en första titt på de egenskaper i krig vilka kan anses vara den moderna krigföringens grund, där maskingeväret var en komponent i detta. Sterling menar att amerikanska observatörer lyfte fram uppkomsten av att skjuta mot mål som inte var visuellt identifierbara, indirekt eld, som fältartilleriets huvudsakliga form av stridsstöd. Japanerna använde detta tillvägagångssätt från början, och ryssarna antog det så småningom. Det verkar alltså ha rått konsensus kring att dessa lärdomar var viktiga indikatorer för framtiden.

---

⁴¹ Sterling, 2021, s.70

⁴² Marinattachén i Tokyo & Peking. The Revised Field Artillery Drill Regulations, Provisional. For The Japanese Army. Rapport N:o 1, Bilaga N:o 10. 1908 och Marinattachén i Tokyo & Peking. The Japanese Infantry Machine Gun Drill Regulation. Rapport N:o 1, Bilaga N:o 11.

5. Avslutning

5.1 Slutsatser och sammanfattning

Målsättningarna med rapporterna som författades nämns inte i klartext men är trots detta relativt tydliga. En av de övergripande målsättningarna var att rapportera kring den japanska krigsmaktens organisation, vilken erhöll stort internationellt intresse efter dess seger mot Ryssland i det rysk-japanska kriget. Att en asiatisk makt kunde vinna ett krig mot en europeisk stormakt var för många innan (och i viss mån även efter) det rysk-japanska kriget helt otänkbart. Således rubbades en föreställningsvärld om icke-europeiska makters underlägsenhet och intresset kring den japanska krigsmakten växte. I och med Japans seger växte en ny makt med stormaktsambitioner fram och det internationella säkerhetsläget innefattade nu plötsligt en ny spelare. De svenska attachéerna på plats anpassade sig efter denna nya kontext och försökte utröna den japanska krigsmaktens duglighet samt vad organisationen eventuellt kunde säga om det framtida krigets karaktär. Japan hade nyvunna kunskaper och krigserfarenheter från det rysk-japanska kriget, Sverige såg dessa som exempel på hur framtiden skulle kunna komma att se ut. Med den teoretiska utgångspunkten GLOBE i beaktning ligger detta i linje med hur analyskategorin *performance orientation* beskrivs. Framförallt gällande vilka aspekter som är pådrivande för innovation. I synnerhet verkar innovation genom att sätta utmanande mål ha varit drivande. Att förbereda en krigsmakt för framtiden genom lärdomar har varit ett omtvistat ämne och får ses som ett mycket utmanande mål. Denna utmanande målsättning indikerar i sig själv en organisation med hög *performance orientation*.

Ytterligare en del slutsatser kring den svenska krigsmaktens organisationskultur utifrån analyskategorierna *performance-* och *future orientation* kan dras. De i uppsatsen avhandlade lärdomar, iakttagelser och bedömningar berörde alla, på ett eller annat sätt, innovation i förhållande till framtida krig. Detta kan i sin tur tolkas som försök till utveckling och anpassning inför framtiden. Emellanåt har det varit svårt att skilja på vilken information som ska placeras under vilken analyskategori. Mycket av kategorin *performance orientation* överlappar med kategorin *future orientation* och vice versa. Detta speglar det svåra och flytande i att beskriva historien. Hur som helst går det att konstatera att innovationsbenägenheten hos den svenska krigsmakten var hög i och med den breda och varierande rapporteringen. Av materialet denna uppsats bygger på framgår det dock inte om lärdomarna, iakttagelserna och bedömningarna senare implementerades i den svenska

krigsmakten. Oavsett implementering eller inte framgår det av materialets innehåll att det från svensk sida fanns ett stort intresse av att lära sig av den japanska krigsmakten och ta del av deras krigserfarenheter.

Undersökningen visar även att de svenska attachéerna rapporterat kring den japanska krigsmakten på flera olika nivåer, från den strategiska nivån ner till den taktiska nivån. Utöver detta ledde även erfarenheterna från det föregående världskriget till att den franska Krigsmakten studerades med en tydlig inriktning mot hur kommande krig skulle tänkas komma att utspela sig. Analysen visar också att både *performance orientation* och *future orientation* är intressanta, användbara men framförallt väldigt viktiga begrepp som går att applicera vid en analys av militära organisationer. Detta i och med att studien visar att kulturen inom den militära sektorn har en avsevärd betydelse. Dess inflytande har en betydande roll kring utgången i krig, både rörande framgångssagor likväl misslyckanden. Att bortse från det inflytande den kulturella aspekten faktiskt spelar, medför en högre risk att organisationen grundar förutfattade meningar som riskerar att inverka på till exempelvis strategier, den operationella planläggningen, utbildningen och organiseringen av ett försvar. Ett felaktigt antagande kan leda till att hela organisationen sätts på spel och i värsta fall leder detta till förödande nederlag och stora konsekvenser.

En ytterligare slutsats som kan dras är att många av de lärdomar Sterling tar upp som lärdomar för den amerikanska krigsmakten även var lärdomar för den svenska krigsmakten. Brent L. Sterling tar upp att ingen bred lärdom betonades mer efter det rysk-japanska kriget än att det moderna kriget krävde enorma resurser.⁴³ Av tabellerna på sidan 24 och 25 framgår det att den svenska generalstaben valde att ingående studera denna utveckling. Detta visar på att de drog lärdomen om att det moderna kriget krävde stora resurser. Ovanstående indikerar alltså att den svenska krigsmakten var en militär organisation med hög *future orientation* då de engagerade sig i ett framtidsorienterat beteende och hade ett strategiskt synsätt. Observatorerna insåg genom detta att deras handlingar påverkade framtiden. Vidare tar Sterling upp lärdomen om krigsförberedelsers ökade vikt. Det framgår av dokumentet "The Outline of The Japanese Military Organisation" att den japanska krigsmakten lade stor tonvikt på en snabb och aktiv mobilisering, vilket i förlängningen kan tolkas som gedigna krigsförberedelser. De svenska observatorerna uppmärksammade detta vilket också tyder på att de tillskansat sig denna lärdom. Två ytterligare lärdomar som tas upp av både Sterling och

---

⁴³ Sterling, 2021, s.65

den svenska attachén är den ökade nödvändigheten för eldunderstöd och den indirekta eldens överlägsenhet. Dessa tas framförallt upp genom Kapten C. Gernandts brev till Major C.A. Toll men även genom Rapporten över de japanska kejsarmanövrerna 1909. I dessa beskrivs olika delar av den japanska materielen. Dessa är främst inriktade på kategorierna eldunderstöd och indirekt eld. Att detta är det som ägnas mest utrymme åt i rapporterna gör att det får tolkas som att detta ansågs vara viktiga lärdomar.

En lärdom vilken inte tas upp är den om kombinerade vapenslag. Även om observatörer betonade att det moderna slagfältets ökade dödlighet krävde större kompetens inom kombinerade vapen, var de oeniga om vad det i praktiken betydde. Medan infanteriet dominerat i sekelskiftets koloniala krig låg framtiden hos artilleriet. Många insåg inte vikten av artilleriet utan fortsatte att ge infanteriet företräde och vice versa.⁴⁴ I materialet vilket behandlas i denna uppsats saknas ofta resonemang kring kombinerade vapenslag. De olika vapengrenarna behandlas i mångt och mycket som separerade och i viss mån oberoende av varandra. Det är lätt att i efterhand ifrågasätta hur denna lärdom kunnat förbises. Men med de då tillgängliga kommunikationsmedlen var koordineringen och i förlängningen kombineringen av vapenslagen inte en okomplicerad uppgift att utföra. Förbiseendet kan helt enkelt ha berott på att observatörerna inte såg det som en möjlighet att kombinera vapenslagen med tekniken som fanns att tillgå.

Avslutningsvis går det att konstatera att begreppet *orientalism* i viss utsträckning var närvarande. *Orientalism* definieras i denna uppsats enligt följande: “de andra”; objekt, platser eller kulturer, oavsett interna eller externa, som är exotiska och främmande och som i sin tur intellektuellt strider mot en önskan om att “en själv” ska söka positiv inspiration från “de andra”. Exempelen där *orientalism* kan identifieras handlar ofta om när de svenska militärattachéerna betraktar japanska soldater, alltså när interaktion på mänsklig nivå sker. Detta ligger i linje med Hamiltons dagbok där ett genomgående tema för boken är att han kommer till insikter kring hur välutvecklade Japans militära förmågor är, men verkar vid varje insikt förvånas över det faktum att en icke-europeisk makt kan vara bättre än en europeisk makt. Detta ledde till att vissa lärdomar från kriget accepterades medan andra inte gjorde det vilket också visas i Alexander M Nordlunds artikel: *A War of Others: British War Correspondents, Orientalist Discourse, and the Russo-Japanese War, 1904–1905*. *Orientalismen* vilken går att utläsa i Hamiltons dagbok är dock betydligt mycket mer

---

⁴⁴ Sterling, 2021, s.72

omfattande än den vilket återfunnits i de svenska attachéernas skrivelser, rapporter och meddelanden. Således dras, trots den förekommande orientalismen, slutsatsen att de svenska attachéerna begeistrat tog del av krigserfarenheter och rapporterade hem sina lärdomar, iakttagelser och bedömningar. Detta betonas även i Burgmans *svensk opinion och diplomati under rysk-japanska kriget 1904–1905*. Gällande erfarenhetshandling och lärdomar skriver Burgman att både svenska politiker och militärer med stort intresse tog del av krigserfarenheter från det rysk-japanska kriget. Dessa användes i syfte att motivera sina egna ståndpunkter kring det svenska försvarets utformning.

5.2 Vidare forskning

Vad det gäller förslag på vidare forskning finns flera vägar att gå. Det går att bygga vidare på denna studie genom att undersöka huruvida lärdomarna, iakttagelserna och bedömningarna implementerades i den svenska krigsmakten. En sådan studie kan på samma sätt som denna säga något om den svenska militära organisationskulturen och ur denna gagnade eller hämmade implementeringen av lärdomarna. En annan möjlighet är att genomföra en undersökning med denna uppsats mall men att titta på ett annat land än Sverige, eller ett annat land än Japan. Vad finns det isåfall för likheter och skillnader mellan lärdomarna, iakttagelserna och bedömningarna som gjorts och vad säger detta om den militära organisationskulturen. Att titta på ett annat land än Japan kan också göras i syfte att utröna huruvida *orientalism* i högre utsträckning förelåg från svensk, eller annat land, på andra geografiska platser och i andra kulturer än i Japan. Avslutningsvis finns även möjligheten att använda denna studie i ett komparativt syfte. Alltså att titta på ett annat lands observatörer i Japan under samma tidsperiod och sedan jämföra detta med resultaten och slutsatserna i denna uppsats.

6. Källförteckning

6.1 Otryckta källor

Krigsarkivet,

Generalstaben utrikesavdelningen,

E I ae,

Japan Inkomna skrivelser, rapporter och meddelanden från militärattachén i Tokio

6.2 Tryckta källor

Hamilton, Ian. *A British Attaché in the Russo-Japanese War*. Kingston, 1905/2021. 312 s.

6.3 Litteratur

Banerjee, Kiran; MacKay, Joseph. *Communities of practice, impression management, and great power status: Military observers in the Russo-Japanese War*. *European Journal of International Security*, Vol. 5, Iss. 3. Cambridge, 2020.

Burgman, Torsten. *Svensk opinion och diplomati under rysk-japanska kriget 1904–1905*. Uppsala, 1965.

Böhme Klaus-Richard, Norberg Erik. *Stormvarning: Sverige inför andra världskriget*.

Eriksson, Fredrik, ”Att bedöma framtiden – svenska militärattachéer i Östersjöområdet 1920–1939”, *Personhistorisk tidskrift* Nr 2 2012.

Mansoor, Peter R. & Murray, Williamson (red.). *The Culture of Military Organizations*. Cambridge, 2019.

Nordlund, Alexander M. *A War of Others: British War Correspondents, Orientalist Discourse, and the Russo-Japanese War, 1904-1905*. *War in history*, Vol.22 (1), London, 2015.

Sterling, Brent L. *Other people's wars: the US military and the challenge of learning from foreign conflicts*. Washington DC, 2021.

Åselius, Gunnar: *"Militärattachéerna i St. Petersburg: En undersökning av det svenska underrättelseväsendets professionalisering 1885–1917"*. Militärhistorisk tidskrift. Militärhistoriska avdelningen, Kungl. Militärhögskolan. Stockholm. 1990.